

त्रिंशतांव ब्रागांझ कुन्या: एक दायज

- बाळकृष्णजी कानोळकार

त्रिंशतांव वचून अर्द शतक जालें. २६ सप्टेंबर १९५८, गोंयच्या इतिहासांतलो एक अति-दुखेस्त दीस. ह्या दिसा गोंय त्रिंशतांवांक अंतरलें.

आयचे गोंयचे पिळगेक त्रिंशतांवांची आनी तांच्या व्हडपणाची वळख आसत अशें म्हाका दिसना. गोंयच्या इतिहासांत एक भोव म्हत्वाच्या पेण्यार त्रिंशतांव उबे आशिल्ले पळोवंक मेळटात. भारताच्या सुटके इतिहासांत जी सुवात लोकमान्य टिळकांची तीच गोंयच्या सुटके इतिहासांत त्रिंशतांवांची. त्रिंशतांव म्हळ्यार प्रखर राष्ट्रभक्तीचो ज्वालामुखी. गोंय आनी भारत वेगळीं अशें तांकां केन्नाच दिसलेंना. ते म्हणटाले, 'गोंय भारताचो एक कुडको. भारताचें स्वातंत्र्य म्हळ्यार गोंयचेंच स्वातंत्र्य. गोंय भारतांतल्यान कुशीक काडूं नजो. भारतांत जी स्वतंत्रतायेची चळवळ चलता ती आमचीच.'

गोंयकारांच्या मनांत तांणी राष्ट्रप्रेम रुजयलें. पुर्तुगेजां आड असंतोश पेटयलो.

गोंयच्या असंतोशाचो हो जनक! तांणी गोंयचो विचार सदांच राष्ट्रीय पावंड्या वेल्यान केला. तांचे विचारूय सदांच राष्ट्रीय पावंड्या वेले. राष्ट्रा संबंदांतले, राष्ट्राचें आनी राष्ट्रा खातीर. तांचें तन-मन सर्वय अर्थांनी राष्ट्रीय जाल्लें. ते राष्ट्रमय जाल्ले. तांणी गोंयचे सुटके खातीर जायते येत्न केल्यात. तेच वरी भारताचे सुटके खातीरूय येत्न केल्यात. तांचो वावर राष्ट्रीय पावंड्या वेलो.

आयज भारतभर जो प्रदेशीकतायेचो आनी प्रांतकायेचो खवदळ चल्ला तो पळयल्यार त्रिंशतांवांचो उगडास आनी तांचें म्हत्व तीव्रतायेन जाणवता. आयज तांच्या तोलामोलाचे फुडारी आमकां भारतांत खंयच पळोवंक मेळनात. जे कोण आसात ते कोणा खातीर तरी, कित्या खातीर तरी गिड्डे, मोटवे जाल्यात. राष्ट्रीय स्तरा वेले आयचे हे फुडारी राष्ट्राचो राष्ट्रीय स्तरा वेल्यान विचार करिनात. आयज आमच्या सगल्याच आचार-विचार आनी उच्चाराक, जात-पात-कात, धर्म-पंथ, भास-संस्कृताय, पक्ष-विपक्ष हांच्यो शिमो-मेरो पडल्यात. एक

नगरहवेली राष्ट्रीय बावटो हुबयतना (१९५४)

राष्ट्र म्हण आमच्या देशाची आयज जी अवतिकाय जाल्ली आमकां पळोवंक मेळटा तिका आमी पयस करतले जाल्यार आमकां त्रिंशतांवांचें दायज चलोवचेंच पडटलें. ताका पर्याय ना.

भारताच्या राजकी मळाचेर नदर मारल्यार आमकां दिसून येता तो फकत तरेतरेचो अच्छेव, वेगळेचार रूजोवपाक वावुरपी पक्ष आनी संघटना, तांचे तथाकथीत फुडारी- 'लोकनेते'. काश्मिरचो प्रस्न घेयात. तेलंगणाचो प्रस्न घेयात वा 'गोरखा लँड'चो प्रस्न घेयात. कोणाकूच देशाचें पडून वचूंक ना. आयज धर्माच्या नांवान राजकारण करून मानार्ची कदेलीं हातासपाची सर्त लागल्या. तातूंतल्यान गोध्रा जाता, कंदामल जाता मंगळूर, चिकमंगळूर, उडुपी, जबलापूर जळटा. कोणाकूच देशाचें पडून वचूंक ना. जितलो उजो चड तितली कदेल हातसपाची संद चड. गुजरातांत भुंयकांप जालो, बिहारांत बुट्टी आयली जाल्यार गोंयांत भाजपा पयशे, मुसतायकी, वखदां जमयता. जमयल्ले पयशे -मुस्तायकी - वखदां वा हेर मजत गोंय सराकारा कडेन दिवप आनी समेस्त गोंयकारांचे वतीन ती त्या त्या पिडेस्तांक पावोवप हें अदीक समा जावं येतालें. पूण ना. ताचें श्रेय गोंय सरकाराक वचूंक फावना. कित्याक, तें काँग्रेसीच्या मुखेलपणा खाला चल्लां. आनी भाजपा हांगा वावुरता तो गुजराती आनी बिहारी पिडेस्तांचो ताका कळवळो आसा म्हणून न्हय तर त्या त्या राज्यांनी आशिल्लीं भाजपाचीं सरकारां लोकांच्या उद्रेकान व्हांवन वचचीं न्हय म्हण. मेळटा थंय मेळटा तेन्ना मेळत तश्यो दुस्मानकायो बाळगुपाचे हे तरेचे येत्नूच आमच्या बळिश्ट राष्ट्राक खरे घातमारे आसात. तांकां जाग्यार हाडटलो, जाल्यार एकूच उपाय आसा आनी तो म्हळ्यार त्रिंशतांव ब्रागांझ कुन्याचें दायज जागोवप.

त्रिंशतांवांचें दायज जागोवप म्हळ्यार कितें? तांचे विचार आनी आचार पुराय गोंयभर आनी भारतभर रूजोवपाचो येत्न करप. ते खातीर तांचे साहित्य आनी जीण हांची वळख नवे पिळगेक करून दिवचे खातीर वावर करप. त्रिंशतांवांच्या बरपांचे अणकार कोंकणी, मराठी तेचप्रमाण हिंदी भाशेंतल्यान जावंक जाय. 'टी.बी. कुन्या मेमोरियल हॉल' आशिल्ली पणजे एक आपवावुरप्यांची संस्था आसा. तिचो हे विशीं कितें वावर चल्ला, म्हाका खबर ना. ह्या सभाधरांत जायत्यो कार्यावळी जातात. पूण तातूंतल्यो कितल्यो कार्यावळी गोंयकारांक, विशेषतायेन गोंयच्या तरणाट्यांक, राष्ट्राचे नागरीक जावपाच्या मार्गा वेल्यान चलपाचें शिकप दिवपाचे नदरेंतल्यान घडोवन हाडटात हाचो विचार जावंक जाय.

त्रिंशतांवांक भारताचो आनी भारतीय संस्कृतायेचो, भारताच्या गिरेस्त संस्कृतीक दायजाचो व्हड अभिमान आशिल्लो. पूण तांचो हो अभिमान कुड्डो नाशिल्लो. ताका लागून तांच्या विचाराक आनी आचाराक कसलेच

तरेची शीम-मेर पडली ना. रॅसांस साहित्य, फ्रँच क्रांती, रशियन क्रांती, मार्क्सवादी तत्वगिन्यान हांचो तांणी खोलायेन अभ्यास केल्लो. ताका लागून तांच्या आचार विचारांक विश्वबंधुत्वाची झालार आशिल्ली. गरीब-दुबळ्यां विशीं तांकां कळवळो आशिल्लो. आसामांत च्यावे मळ्यांत कामगार म्हण गेल्ल्या गोंयच्या कुणब्यांचेर जावपी जुलूम पळोवन तांकां सस्त बसूंक आयलेंना. तो जुलूम पयस करचे खातीर ते वावुरले. मुंबयच्या 'आग्लो लुझितानु' आनी कोलकाताच्या 'फॉर्वर्ड' ह्या नेमाळ्यांतल्यान लेख बरोवन तांणी हो जुलूम जनतेचे आनी फुडाऱ्यांचे नदरेक हाडून दिलो. पंडीत जवाहरलाल नेहरूंच्या पालवान गोंयकार कुणबी लोकांची च्यावे मळ्याच्या जुलमांतल्यान सुटका करपांत तांकां येस मेळ्ळें.

गोंयचे सुटके खातीर तांणी १९२८ वर्सा मुंबय 'गोंय काँग्रेस कमिटी' ह्या नांवान संस्था स्थापन केली. त्याच वर्सा तिका भारतीय काँग्रेसीची शाखा म्हण तांणी कोलकाता अधिवेशनांत मान्यताय मेळोवन घेतली.

त्रिशतांवान ज्यो संस्था वा संघटना काडल्यो, त्यो राष्ट्रवादी आसल्यो. तांणी जें कितें बरयलें तें राष्ट्रवादी आसलें. जो कितें वावर केलो तो राष्ट्रवादी आसलो. तांचें उलोवप-बरोवप, इतलेंच न्हय, चरल लेगीत राष्ट्रवादी आशिल्लें. तांणी १८ जून १९४६ दिसा डॉ. राम मनोहर लोहियान सुरू केल्ल्या क्रांती पर्वातूय वांटो घेतला. १ जुलय कांसावले जाल्ले सभेंत तांणी आनी बॅर्ता मिनेझिस ब्रागांझा हांणी भाशणां केल्यांत. तरणे पिळगे विशीं तांकां व्हड अपेक्षा आशिल्ली. १९४० वर्सा गोंयांत साश्ट म्हालांत पावसाचो हुंवार आयिल्लो. हुंवारांत पिडेस्त जाल्ल्या लोकांक मजत म्हण आपदग्रस्त निधी एकठांय करपाच्या वावरांत तांणी वांटो घेतलो. तेच प्रमाण लिस्बनाक शिकपी गोंयच्या भुरग्यांक ह्या वावरा खातीर प्रेरीत करून थंय 'गोंय राष्ट्रवादी केंद्रा'ची स्थापणूक केली. मुखार १९४५ वर्सा मुंबय शारांत 'गोअन युथ लीग' संघटना स्थापपाच्या वावरांत फुडाकार घेतलो. ७ एप्रिल १९४६ ह्या दिसा 'सिवील लीबर्टीज इन गोवा' (गोंयची नागरी मुक्तताय) ह्या विशयाचेर 'गोवन युथ लीग' च्या

केनियाचे जोवफ मुहंबी, हेर आफ्रिकी फुडारी, आनी पीटर आल्वारीसां वांगडा

वागड्यां मुखार मुंबय केल्ल्या भाशणांत तांणी उकतायल्ले विचार भारतांत आनी गोंयां आयज पातळिल्ल्या अराष्ट्रवादी आनी फुटीरवादी परिस्थितीचेर झगझगीत उजवाड घालतात. ते म्हणटात: 'गोंयचे आतांचे परिस्थितीचो नियाळ म्हाका तुमचे मुखार दवरपाचो आसा. ही परिस्थिती आमचेर कशी आयली हाचेर विचार करपाची आनी ती कशी सुदारची हाचेरूय विचार करपाची आयज गरज आसा. ...गोंयची जनता मानव अधिकार वगडावन बसल्या. आमची परिस्थिती खबर नाशिल्ले लोक आमचेर राज्य करतात. तांकां तातूंत बदल करपाची इत्सा ना. आमी हे परिस्थितींत रावले जाल्यार तांकां खूब समाधान भोगतलें...'

गोंय परकी सत्ते खाला आसतना केल्लें हें उलोवप. ह्या उलोवपान तेन्नाच्या तरणाट्यां मदीं राष्ट्रवादाची कीट पेटयली. आयज गोंयांत 'ग्लोबलायझेशन'च्या नांवान वा नितीन ज्यो गजाली घडपाक लागल्यात त्यो पळयल्यार आमका गोंयकारांक गोंय सांबाळूंक आनी ताका राष्ट्रीय पावंड्यार नामना मेळोवन दिवंक आनीक एक त्रिशतांवाची गरज आसा. तो येतलो. आमका पेटयतलो. जागयतलो.

फकत गरज आसा ती आमी ताचें दायज जागोवपाची. चलात तर तरणाट्यांनो, सरात फुडें. येयात मुखार. आमी त्रिशतांवाचें दायज जागोव्या.

✽